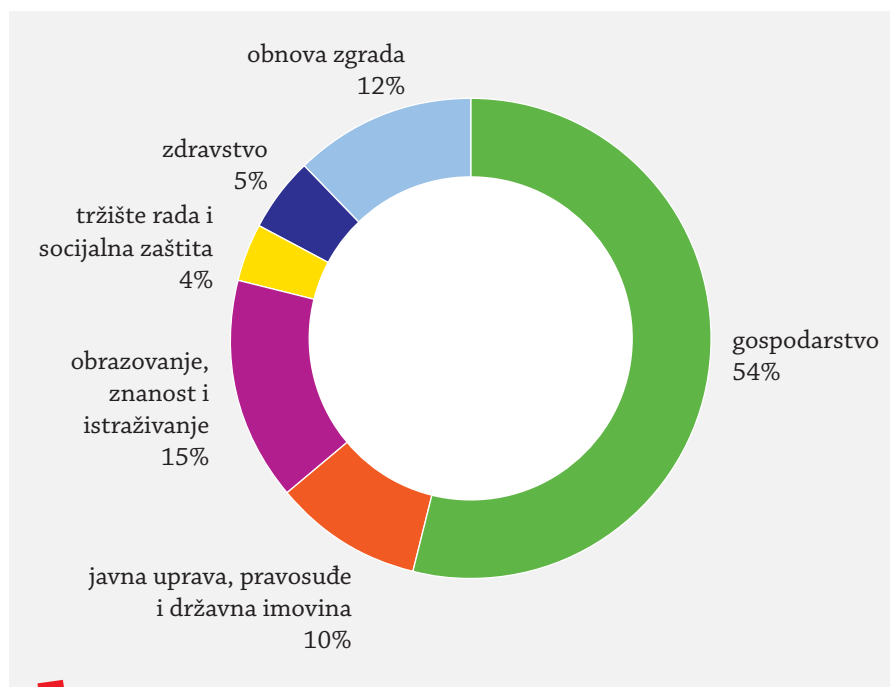

Jačanje kapaciteta nacionalne mreže arhiva u službi jačanja usluga javnog sektora

Ivana Prgin

U natoč ubrzanom razvoju informacijskih i komunikacijskih tehnologija, koje mijenjaju način na koji danas nastaje arhivsko gradivo, temeljna zadaća arhiva ostala je u osnovi ista – sačuvati vrijednu dokumentacijsku baštinu, učiniti je dostupnom svim zainteresiranim građanima i poticati njeno korištenje. Razvoj e-uprave i drugih javnih informacijskih servisa postavlja pred arhive veće zahtjeve nego „papirnato“ poslovanje, ne samo u pogledu njihovih kompetencija nego i organizacije i načina rada, kao i suradnje sa stvarateljima i posjednicima gradiva. Upravo je potpora stvarateljima i posjednicima gradiva u upravljanju njihovom dokumentacijom značajno područje djelovanja hrvatske arhivske službe. Ono je važno za osiguranje odgovornog i transparentnog poslovanja te pružanje usluga tijela javne vlasti i svih drugih stvaratelja gradiva, bez obzira na to kojim poslom se bave, a u konačnici i za osiguravanje dostupnosti gradiva, zaštitu prava građana te dokumentiranje sadašnjosti.

Potreba unapređenja i nužnost izrade plana razvoja kojim bi se definirale bitne potrebe arhivske službe kao što su: infrastrukturne pretpostavke, dostupnost gradiva i uspostava digitalnog arhiva, razvijenost i kvaliteta usluga koje se pružaju korisnicima, istaknule su se u raspravama vođenima 2017. i 2018. godine tijekom izrade i donošenja novog Zakona o arhivskom gradivu i arhivima. Na tom tragu Ministarstvo kulture i medija je izradilo, a Vlada Republike Hrvatske u studenome 2019. godine usvojila, Nacionalni plan razvoja arhivske djelatnosti za razdoblje 2020. – 2025.

Nacionalni plan oporavka i otpornosti – financijska sredstva za reforme i investicije. Izvor: Prezentacija NPOO - Kultura (<https://planoporavka.gov.hr/dokumenti-113/113>)

Plan je usklađen sa sektorskim i nacionalnim strateškim dokumentima te fokusiran na dva glavna cilja razvoja:

- ♦ osiguranje pretpostavki za uspješno obavljanje arhivske djelatnosti
- ♦ osiguranje dostupnosti i brzog pristupa arhivskom gradivu.

U cilju osiguranja sredstava za ispunjenje ovih ciljeva Ministarstvo kulture i medija je pripremlilo investiciju „Unaprjeđenje digitalne infrastrukture i usluga javnog sektora razvojem nacionalnog arhivskog informacijskog sustava i jačanjem nacionalne mreže arhiva“, koja je dio hrvatskog Nacionalnog plana oporavka i otpornosti. Plan koji je usvojila Vlada Republike Hrvatske u srpnju 2021. godine, a potvrdilo Vijeće Europske unije u kolovozu iste godine, obuhvaća ulaganja čija je vrijednost procijenjena na ukupno 6,3 milijarde eura.

Radi se o bespovratnim sredstvima iz posebno uspostavljenog Mehanizma za oporavak i otpornost kojima će se ulaganja financirati u 100 %-om iznosu. Glavni je cilj uspostave Mehanizma za oporavak i otpornost ublažiti gospodarske i socijalne posljedice pandemije koronavirusa i učiniti europska gospodarstva i društva održivijima, otpornijima i spremnijima za izazove i prilike koje donose zelena i digitalna tranzicija. Plan oporavka u svim svojim komponentama planira određene reformske aktivnosti koje obuhvaćaju digitalizaciju poslovanja, odnosno digitalizaciju usluga koje se pružaju građanima i gospodarstvu. Ministarstvo kulture i medija nositelj je dviju reformi unutar Plana, odnosno pet investicija i to u komponentama Javna uprava, pravosuđe i državna imovina, Gospodarstvo i Obnova zgrada. Procijenjeni trošak ovih pet investicija iznosi 125,5 milijuna eura što čini 1,9 % svih investicija uključenih u Plan.

Simulacija budućeg arhivskog spremišta DAVŽ. Izvor Državni arhiv u Varaždinu / BRAKUS d.o.o. Varaždin

U okviru komponente Javna uprava, pravosuđe i državna imovina Ministarstvo kulture i medija zaduženo je za reformsku mjeru Digitalna transformacija konzervatorskih podloga i arhivskih zapisa koja obuhvaća investiciju unapređenja digitalne infrastrukture i usluga javnog sektora u području arhiva za koju je odobreno 35,2 milijuna eura bespovratnih sredstava kojima će se financirati pripadajuće aktivnosti u iznosu od 100 %.

Svrha je aktivnosti planiranih spomenutom investicijom unaprijediti upravljanje dokumentarnim i arhivskim gradivom u državnoj upravi i drugim javnim službama u Republici Hrvatskoj te povećati dostupnost i iskoristivost informacija, koje ovo gradivo sadrži, u poslovanju javnih službi i za potrebe građana, gospodarstva i drugih potencijalnih korisnika. Njome se želi ubrzati i osnažiti proces „digitalne tranzicije“ ne samo u arhivskoj djelatnosti u užem smislu, nego posebno u upravljanju informacijskim i dokumentacijskim resursima u javnom sektoru u cjelini, s naglaskom, u ovom razdoblju, na području pravosuđa, koje je prioritetno područje intervencije ove investicije. Pravosudna tijela će se osloboditi gradiva na papiru kojemu su protekli rokovi čuvanja te će u svrhu predaje gradiva nadležnim arhivima ojačati spremišni kapaciteti pojedinih područnih državnih arhiva. Proporcionalno smanjivanju količine gradiva na papiru u pravosudnim tijelima smanjit će se i potreba za digitalizacijom sve do potpunog prelaska na e-poslovanje. U konačnici, osigurat će se kompatibilnost sustava, pristup i automatsko pobiranje budućeg izvorno digitalnog gradiva od strane nadležne arhivske službe. Ovim će

se osloboditi prostori sudova koji će se prenamijeniti u svrhu proširenja prostornih kapaciteta za svakodnevni rad. Nositelj provedbe je Ministarstvo kulture i medija u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom, Ministarstvom pravosuđa i uprave, područnim državnim arhivima i pravosudnim tijelima.

Ulaganje u postojeću mrežu državnih arhiva, a posebno u kapacitete za digitalizaciju doprinijet će smanjenju troškova prostora, opreme i ljudi kod stvaratelja gradiva kao i jačanju njihovih kapaciteta za upravljanje dokumentacijom u digitalnom obliku, što će posljedično doprinijeti učinkovitosti javne uprave i ostalih javnih servisa, omogućiti veću dostupnost gradiva i zaštititi prava građana.

Aktivnosti na provedbi investicije organizirane su u tri osnovne grupe:

1. Razvoj nacionalnog arhivskog informacijskog sustava i repozitorija za pohranu digitaliziranog gradiva te razvoj e-usluga,
2. Digitalizacija gradiva kod pravosudnih tijela koja uključuje: jačanje ljudskih kapaciteta za upravljanje i digitalizaciju gradiva, nabavu opreme za digitalizaciju, pripremu gradiva (sređivanje, odabiranje i izlučivanje), preuzimanje arhivskog gradiva na papiru u nadležne državne arhive i digitalizaciju gradiva na papiru koje ostaje na čuvanju kod pravosudnih tijela,
3. Jačanje spremišnih kapaciteta u 8 područnih državnih arhiva (Bjelovar, Gospić, Osijek, Pazin, Rijeka, Šibenik, Virovitica, Varaždin) za preuzimanje arhivskog gradiva na papiru.

4. Pravosudna tijela će se digitalizacijom kroz određeno vremensko razdoblje osloboditi gradiva na papiru, a ono trajne vrijednosti predati, sukladno zakonskim odredbama, u nadležne državne arhive. Kako bi to bilo moguće provesti, jedna od aktivnosti ove investicije odnosi se na jačanje spremišnih kapaciteta u 8 područnih državnih arhiva za približno 80.000 dužnih metara. U Republici Hrvatskoj djeluje 17 područnih državnih arhiva čiji će se ukupni kapacitet za pohranu arhivskog gradiva na papiru provedbom ove aktivnosti povećati za više od 50 %.

Razvoj nacionalnog arhivskog informacijskog sustava omogućit će stvarateljima javnog dokumentarnog i arhivskog gradiva da na ispravan i dugoročno održiv način arhiviraju i zaštite svoje gradivo u digitalnom obliku (izvorno digitalno ili digitalizirano) te da osiguraju bolju dostupnost i iskoristivost informacija koje gradivo sadrži, kako građanima, kroz odgovarajuće usluge javne arhivske službe, tako i drugim institucijama kojima određena dokumentacija ili informacije mogu biti korisni ili potrebni u obavljanju poslova iz njihove nadležnosti. Korisnici sustava uz državne arhive bit će stoga i posjednici dokumentarnog i arhivskog gradiva u njihovoj nadležnosti, kao i korisnici arhivskog gradiva i drugih usluga arhiva te šira javnost.

Razvoj nacionalnog arhivskog informacijskog sustava, sukladno izrađenoj specifikaciji funkcionalnih zahtjeva, obuhvatit će i migraciju podataka iz postojećeg arhivskog kataloga te uspostavu e-usluga za javne službe i druge stvaratelje gradiva u nadležnosti

arhiva te za građane i druge potencijalne korisnike gradiva. Ciljevi razvoja sustava su:

1. Povećati učinkovitost u upravljanju informacijskim i dokumentacijskim resursima u javnim službama,
2. Povećati dostupnost i opseg korištenja gradiva,
3. Omogućiti sigurno dugoročno očuvanje izvorno digitalnog i digitaliziranog gradiva i njegovu dostupnost,
4. Povećati interoperabilnost arhivskog informacijskog sustava s drugim sustavima,
5. Povećati uključenost korisnika i zajednice u djelatnost arhiva,
6. Povećati sigurnost gradiva koje se čuva u analognom obliku.

Posjednicima gradiva u nadležnosti državnih arhiva omogućit će izvršavanje obveza propisanih Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima u odnosu na pojedine mjere zaštite gradiva i obveza prema nadležnim državnim arhivima. Javna tijela moći će putem sustava komunicirati s nadležnim državnim arhivom, pripremiti za predaju i predati gradivo u digitalnom obliku (izvorno digitalno ili digitalizirano), dostavljati podatke o gradivu na znatno lakši način te koristiti sustav za pohranu, pretraživanje i korištenje svojega gradiva. Funkcionalnosti sustava podijeljene su u sljedeće grupe:

- ♦ Opis i obrada gradiva
- ♦ Upravljanje rokovima čuvanja i izlučivanjem gradiva
- ♦ Upravljanje posjednicima gradiva izvan arhiva
- ♦ Predaja gradiva nadležnom arhivu
- ♦ Upravljanje normativnom bazom osoba
- ♦ Upravljanje normativnom bazom mjesta
- ♦ Pobiranje mrežno dostupnog arhivskog gradiva
- ♦ Upravljanje postupkom digitalizacije gradiva
- ♦ Upravljanje gradivom u fizičkom obliku i spremištima

- ♦ Korištenje gradiva u arhivu
- ♦ Upravljanje dokumentacijom u arhivima
- ♦ Konzervacija i restauracija gradiva
- ♦ Korištenje gradiva putem javno dostupnog kataloga

Razvoj sustava uključuje i razvoj novih e-usluga koje za javnu upravu, ustanove, gospodarske subjekte i druge stvaratelje i posjednike gradiva u nadležnosti arhiva i uključuju:

- ♦ Upravljanje dokumentarnim gradivom
- ♦ Izlučivanje gradiva kojem su istekli rokovi čuvanja
- ♦ Predaju gradiva arhivu
- ♦ Arhiviranje vlastitih digitalnih sadržaja

E-usluge za korisnike: građane, medije, udruge i druge zainteresirane osobe uključuju:

- ♦ Pretraživanje i korištenje arhivskog gradiva
- ♦ Naručivanje gradiva za korištenje u čitaonici arhiva i naručivanje kopija gradiva
- ♦ Ponudu za predaju gradiva arhivu

Nakon provedenog postupka javne nabave Ministarstvo kulture i medija, kao naručitelj, sklopilo je s tvrtkom Ericsson Nikola Tesla d.d. ugovor o razvoju ovog sustava koji mora biti u potpunosti funkcionalan i javno dostupan do kraja drugog kvartala 2024. godine. Nakon toga slijedi registriranje korisnika – posjednika i stvaratelja gradiva u nadležnosti arhiva – koji će sustav koristiti za upravljanje dokumentarnim i arhivskim gradivom u svom posjedu ili vlasništvu.

Istovremeno s razvojem sustava provode se i ostale aktivnosti i investicije koje u ovom trenutku obuhvaćaju:

- ♦ provođenje postupaka javnih nabava za izgradnju/rekonstrukciju spremišnih kapaciteta u 8 područnih državnih arhiva,
- ♦ izradu metodologije sređivanja, odabiranja i izlučivanja gradiva kod

pravosudnih tijela koja će između ostaloga omogućiti izlučivanje bezvrijednog gradiva koje opterećuje resurse pravosuđa, a ujedno osigurati pripremu gradiva za digitalizaciju kao i pripremu arhivskog gradiva za preuzimanje u nadležne državne arhive.

Provedbom ove investicije komunikacija i poslovni procesi između državnih arhiva i stvaratelja i posjednika gradiva u njihovoj nadležnosti u potpunosti će se prenijeti na digitalnu platformu, osim postupaka vezanih uz neposredan nadzor i prijenos gradiva na papiru. Proces dostave podataka, izlučivanja gradiva kojem su istekli rokovi čuvanja i predaje gradiva u digitalnom obliku će se automatizirati, što će u velikoj mjeri smanjiti troškove kako na strani stvaratelja i posjednika gradiva, tako i na strani arhiva.

U konačnici omogućit će se sveobuhvatna digitalna tranzicija u upravljanju informacijskim i dokumentacijskim resursima u pravosuđu, upravi i drugim javnim službama u Republici Hrvatskoj. Posljedično, ova će promjena povećati učinkovitost radnih procesa u upravljanju dokumentarnim i arhivskim gradivom kod onih koji stvaraju gradivo, dok će za arhivsku službu donijeti bolju dostupnost i višestruki porast opsega usluga pruženih građanima i pravnim osobama. ■

**Financira
Europska unija**
NextGenerationEU

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
*Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media*